

Motion till riksdagen 2013/14:Ub394

av **Rossana Dinamarca m.fl. (V)**

Högskola och universitet

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lärcenterverksamhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till utveckling och kvalitets-säkring av distansutbildning inom lämpliga ämnesområden för att ytterli-gare sprida möjligheter till utbildning över hela landet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att resurstilldelningssystemet för högskolans grundutbild-ning bör ändras så att alla heltidsstudenter garanteras minst nio timmar undervisning per vecka oavsett ämnesval.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att erbjuda avskriv-ning av delar av studielånet för att tillgodose tillgången till högskoleut-bildad personal i bristyrken i områden med stora rekryteringsproblem.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda om det kan ställas krav på att all kurslitteratur ska göras tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frågan om treterminssystem vid högskolor och universi-tet bör utredas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om en för-ändring av högskoleförordningen som innebär att samtliga som antas till forskarutbildning också anställs som doktorander.

Fel! Okänt namn

2 Kunskap är en rättighet

Varje människa behöver kunskap om sig själv och sin omvärld. Ju mer hon förstår, desto större förmåga får hon att hantera sin omvärld. Friheten och inflytandet ökar. Möjligheterna att påverka sitt eget liv och samhället blir större. Vänsterpartiet ser kunskap som en demokratisk rättighet. Detta innebär att en viktig målsättning för oss är att bredda rekryteringen till högskolan. Högskoleutbildning ska vara avgiftsfri för alla studenter oavsett var de kommer ifrån.

Vänsterpartiet vill därför utöka antalet utbildningsplatser på högskolor och universitet, vilket också är en viktig åtgärd för att förse människor med de kunskaper som behövs på en arbetsmarknad som ställer allt högre utbildningskrav. Förslag om detta finns i vår motion 2013/14:Ub463 om statsbudgetens utgiftsområde 16, Utbildning och universitetsforskning.

Den sociala, könsmässiga och etniska snedrekryteringen har minskat under de senaste decennierna tack vare studiemedel, utbyggnad av högskolan samt fler och nya utbildningar. Fortfarande finns det dock stora skillnader mellan såväl utbildningar som högskolor i hur väl de har lyckats att bredda rekryteringen. På traditionella utbildningar och äldre lärosäten har arbetet att bredda rekryteringen varit mindre framgångsrikt, vilket innebär att de måste anstränga sig mer. Alla högskolor måste dock bli bättre på att använda de resurser som finns.

Högskolan ska aktivt motverka alla former av diskriminering. Den ska främja jämställdhet och motverka könsstereotypa utbildningsval t.ex. genom ett integrerat genusperspektiv i utbildningen. Kunskaperna och kompetensen i hbtq-frågor behöver förbättras. Det behövs en förbättrad fysisk tillgänglighet och stöd till studenter med funktionsnedsättning.

Studenter ska vara delaktiga i och ha inflytande över utbildningen. Att ta tillvara de erfarenheter och kompetenser som finns bland dagens studenter med olika bakgrund är också ett sätt att förbättra kvaliteten på utbildningen.

De allra flesta högskolorna och universiteten är idag statliga myndigheter. Detta är en garant för rättssäkerhet och ger allmänheten insyn i verksamheten samt möjlighet för demokratiskt valda organ att ställa krav och anpassa verksamheten efter de samhällsbehov som finns. Det är också en garant för en oberoende forskning. Regeringen har emellertid låtit utreda om fler högskolor och universitet istället kan bli stiftelser. Idén med detta är att man ska kunna ta in privata donationer och få ekonomiska medel från företag. Det ska också underlätta verksamhet utomlands och möjligheterna att ta del av pengar från EU. I likhet med studentorganisationer och fackförbundet ST, som organiserar många av de anställda, är vi dock oroade för vad detta kan innebära för högskolornas och universitetens oberoende ställning. Förslaget är nu ute på remiss till i oktober. Vänsterpartiet kommer att återkomma i frågan.

3 Högskoleverksamhet i hela landet

Vi vill ha ett likvärdigt utbildningssystem som slår vakt om rätten till skola och utbildning oavsett var i landet man bor. Utbildningssatsningar är ett av de viktigaste politikområdena för att bekämpa arbetslöshet, minska regionala klyftor och hålla ihop Sverige. I många landsbygdskommuner är utbildningsnivån låg. Därför måste det finnas en decentraliserad vuxenutbildning och ett studiehjälpssystem som ger möjlighet till vuxenstudier och kompetensutveckling. Likaså måste regionala högskolor stärkas och distansutbildningarna fortsätta utvecklas.

Samtliga universitet och högskolor bör få ett särskilt uppdrag och anslag för att bedriva lärcenterverksamhet, en möjlighet att läsa på distans enskilt eller i grupp med pedagogiskt och tekniskt stöd. Vad som här anförts om lärcenterverksamhet, bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Regeringen bör också ta initiativ till utveckling och kvalitetssäkring av distansutbildning inom lämpliga ämnesområden för att ytterligare sprida möjlighet till utbildning över hela landet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Fler undervisningstimmar

Självstudier är en viktig del i utbildningen vid högskolor och universitet, men för att upprätthålla kvaliteten i utbildningen är det nödvändigt att samtliga studenter, oavsett bakgrund och ämnesval, får tillräcklig undervisningstid. När det nuvarande resurstilldelningssystemet för högskolans grundutbildning utvecklades var normen att alla studenter skulle ha minst nio timmar undervisning per vecka. Anslagen till högskolan baseras på antalet studenter och typ av utbildning. Utbildningar inom humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik får lägst ersättning. Ersättningsnivån är inte tvingande utan varje högskola har möjlighet att omfördela pengar mellan utbildningar för att utjämna skillnader. Få högskolor gör dock någon sådan omfördelning. Låg ersättning innebär därför i de allra flesta fall få undervisningstimmar.

Anslagen till högskolan har dessutom urholkats sedan 1990-talets början och antalet undervisningstimmar har därför minskat. Enligt TCO:s undersökning Ont om lärarledd tid för studenter uppgav 60 procent av studenterna att de fick mindre än nio timmar undervisning i veckan. Mer än var tredje student får mindre än sex timmar lärarledd tid i veckan och bland humaniorastudenter är det mer än hälften som har mindre än sex timmar undervisning per vecka. Även undersökningar från Högskoleverket och Lunds och Uppsalas universitets studentkårer visar liknande resultat.

För lite undervisning innebär lägre kvalitet på utbildningen. Det handlar inte bara om undervisningstid utan också om formerna för undervisningen. En stor del av undervisningen sker i form av föreläsningar. Det måste också finnas utrymme för mer resurskrävande undervisningsformer som t.ex. semi-

Fel! Okänt namn på

narier, problembaserat lärande och handledning enskilt och i grupp. Anslagen till högskolan måste därför höjas. Vi avsätter pengar för detta i vår motion 2013/14:Ub463, utgiftsområde 16, Utbildning och universitetsforskning.

Resurstilldelningssystemet för högskolans grundutbildning bör ändras så att alla heltidsstudenter garanteras minst nio timmar undervisning per vecka oavsett ämnesval. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Bättre ekonomiska förutsättningar för studenter

Kunskap är en demokratisk rättighet, människor ska därför inte behöva avstå från högskoleutbildning på grund av dåliga ekonomiska förutsättningar för studier. För Vänsterpartiet är det en viktig målsättning att bredda rekryteringen till högskolan. En av de viktigaste åtgärderna för att minska den sociala snedrekryteringen är att skapa ett studiestödssystem som ger social och ekonomisk trygghet. Det är också en förutsättning för att studenter ska kunna bedriva framgångsrika studier. De ekonomiska villkoren för studerande ska vara sådana att det är möjligt att studera på heltid utan att behöva arbeta vid sidan om studierna under terminerna eller vara beroende av föräldrar som har råd att försörja sina vuxna barn.

5.1 Höjt studiemedel och högre andel bidrag

Det har tidigare gjorts rimliga höjningar av fribeloppet för hur mycket pengar man kan tjäna på att arbeta innan det påverkar rätten till studiemedel. Fribeloppet ligger för närvarande på 142 400 kronor per år. Vi har accepterat höjningarna eftersom det framförallt innebär en möjlighet för den som vill att arbeta heltid under sommaren, då det saknas rätt till studiemedel.

Vi anser dock att gränsen för hur mycket fribeloppet kan höjas är nådd. Därför säger vi nej till regeringens förslag att höja fribeloppet med ytterligare 30 000 kronor. Man måste nu istället ta politiskt ansvar för att studenterna ska ha råd att leva utan ökande krav på att tvingas arbeta vid sidan av studierna. När tid måste läggas på arbete riskerar det att gå ut över studieresultatet. Om det är många studenter som använder alltför lite tid till sin heltidsutbildning kan utbildningens kvalitet också bli sämre för alla. Trenden att man i allt högre grad får finansiera sin egen studietid måste brytas.

Studiestödet har inte ökat i samma takt som levnadsomkostnaderna sedan 1990-talet. Det beror bland annat på de ökade boendekostnaderna för den genomsnittliga studenten. Trots att studiemedlen har höjts något är det fortfarande svårt att leva på enbart studiemedel. Att studiemedlen har höjts något innebär inte heller att den totala ekonomin för den som studerar har blivit bättre eftersom det nästan bara är lånedelen som har höjts. Det innebär att de

studerande själva får betala sin något högre levnadsstandard när de ska återbetala lånen.

Den höga skuldsättningen kan verka avskräckande och hindra många från att börja studera. Det leder till minskad mångfald och lägre kvalitet vid högskolan. Därför bör bidragsdelen höjas.

I vår motion 2013/14:Ub459 Utgiftsområde 15 Studier, säger vi nej till regeringens höjning av fribeloppet och föreslår istället en höjning av studiemedlet med cirka 750 kronor per månad från 2014. Dessutom föreslår vi att bidragsdelen höjs stegvis, från dagens 31,3 procent till 37,7 procent om tre år.

5.2 Avskrivning av lån om man bosätter sig på landsbygden

På många håll på landsbygden finns rekryteringsproblem när det gäller yrken som kräver högskoleutbildning, exempelvis inom vårddyrkena. I Norge har man infört en rabatt på studielånet för personer med viss högskoleutbildning som etablerar sig i vissa glesare bebodda områden. Detta skulle kunna vara aktuellt även i Sverige. Regeringen bör utreda möjligheten att erbjuda avskrivning av delar av studielånet för att tillgodose tillgång till högskoleutbildad personal i bristyrken i områden med stora rekryteringsproblem. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.3 Tillgängliggör kurslitteraturen

Inköpen av kurslitteratur är en stor ekonomisk börda för många studenter. Att studenter måste köpa sin egen kurslitteratur kan ses som ett avsteg från principen om avgiftsfrihet för utbildningen. Samtidigt kan det ibland vara problem att få tag på vissa böcker när de säljer slut i bokhandeln. Biblioteken köper förstås inte heller in tillräckligt många exemplar av varje bok för att de ska räcka till alla. Man bör därför utreda om det kan ställas krav på att all kurslitteratur ska göras tillgänglig digitalt via högskole- och universitetsbiblioteken. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Treterminssystem bör utredas

En fråga som blir alltmer levande i debatten kring högskolan är om Sverige ska införa ett treterminssystem. Detta skulle leda till att man snabbare kan slutföra sin utbildning och trygga försörjningen på sommaren för studenter som inte hittar ett sommarjobb.

Ett treterminssystem införs inte i en handvändning. Det är till exempel inte självklart att lösningen är så enkel som att införa extra studieveckor under sommaren, eftersom det skulle kunna vara problematiskt med olika långa terminer. Hänsyn måste också tas till behov av semestrar för högskolornas

Fel! Okänt namn på

personal och ledighet för studenterna, i synnerhet för studenter med barn. Därtill är det förstås också en reform som skulle vara kostsam i form av ökade behov hos högskolorna och en utökad rätt till studiemedel. Frågan om treterminssystem vid högskolor och universitet bör utredas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Ökat studentinflytande

Sedan 2010 är det frivilligt för studerande vid högskolan att vara medlem i en studentkår. Studentkårerna fyller dock samma funktion som när medlemskap var obligatoriskt: att ta tillvara studenters intressen, företräda dem i nämnder och styrelser, granska utbildningskvaliteten, bedriva studiesocial verksamhet m.m.

Efter att medlemskapet blev frivilligt har många kårer halverat sitt medlemsantal, vilket också har minskat intäkterna. Många lärosäten ger därför kårerna ekonomiskt stöd för att de ska kunna fortsätta att bedriva sin verksamhet. Nackdelen med det är att kåren hamnar i beroendeställning till det lärosäte som den samtidigt ska granska och att lärosätenas resurser borde användas till att förbättra utbildningen.

När beslutet om kårobligatoriets upphörande fattades var Vänsterpartiet berett att medverka till en förändring av studentkårerna med utgångspunkt i det förslag som utredaren Erland Ringborg presenterar i betänkandet Frihet för studenter – Om hur kår- och nationsobligatoriet kan avskaffas (SOU 2008:11). En nödvändig förutsättning för att vi skulle stödja ett sådant förslag var dock att statsbidraget till studentinflytande inte blev mindre än vad som föreslogs i betänkandet.

Tyvär är reformen underfinansierad eftersom det statsbidrag som regeringen beviljat är mindre än en tredjedel av vad utredaren föreslog. Det har lett till att studentkårernas verksamhet blivit lidande och att möjligheten för studenterna att utöva inflytande försämrats. För att högskolans utbildningar ska hålla hög kvalitet och utvecklas är det nödvändigt att ta tillvara studenternas synpunkter och erfarenheter.

Vid högskolorna försöker nu studentkårerna själva hitta olika lösningar för att finansiera verksamheten. Vissa har lyckats behålla ett högt medlemsantal, några får pengar från högskolan. Det gäller dock långt ifrån alla studentkårer och problemet är att det inte råder någon likvärdighet för studentinflytandet. Alla studenter måste ha samma möjligheter att kunna påverka sin högskola och förbättra sin utbildning. Därför menar Vänsterpartiet att det måste finnas ett riktat statligt stöd för att finansiera detta – precis som det föreslogs i utredningen. Vänsterpartiet tillför därför medel under statsbudgetens utgiftsområde 16, Utbildning och universitetsforskning, se motion 2013/14:Ub463.

8 Doktorander ska vara anställda

Svensk forskning utförs till stor del av doktorander vid våra lärosäten. För Vänsterpartiet är det självklart att den som utför arbete ska vara anställd och ha lön och övriga arbetsvillkor reglerade i kollektivavtal.

Idag är det tillåtet att anta doktorander utan att anställa dem. Forskarutbildningen för doktorander som saknar anställning finansieras med utbildningsbidrag alternativt stipendier.

Svensk forskarutbildning, som redan idag har hög kvalitet, kommer att bli än mer attraktiv om alla doktorander kan erbjudas anställning och därmed en rimligt trygg tillvaro under forskarutbildningen. Ytterligare en stor fördel med att anställa doktorander redan från första dagen på forskarutbildningen är att det kan leda till en större öppenhet i antagningen. Informationen om lediga platser kommer att spridas till fler, vilket leder till fler kvalificerade sökande. Det kommer förhoppningsvis även att leda till att fler med utländsk bakgrund och fler från arbetarklassen antas samt att könsfördelningen kan bli jämnare i fler ämnen. Med ett öppnare antagningssystem finns också bättre möjligheter att bryta beroendeförhållanden mellan doktorander och handledare. För dem som efter examen söker sig utanför högskolevärlden för att arbeta är det också en bättre merit att ha varit anställd. Doktorandanställningar ökar forskarutbildades attraktionskraft på arbetsmarknaden.

Under 1990-talet förbättrades de ekonomiska förutsättningarna för doktorander. Det har medfört att doktorander genomför forskarutbildningen snabbare än tidigare, med bibehållen kvalitet på avhandlingarna, samt att en större andel examineras.

År 1986 påbörjades en process som syftade till att omvandla alla utbildningsbidrag inom forskarutbildningen till doktorandtjänster. Nu är det hög tid att ta sista steget i denna reform och omvandla återstående utbildningsbidrag till tjänster. Vänsterpartiet avsätter pengar för detta i motion 2013/14:Ub463 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

Stipendiefinansiering under forskarutbildningen innebär en rad nackdelar. Doktorander som finansieras med stipendier har inte rätt till inkomstrelaterad ersättning vid sjukdom, föräldraledighet eller arbetslöshet. Försäkringskassan räknar inte heller stipendiefinansierad forskarutbildning som överhoppningsbar tid och därför har de doktorander som finansieras med stipendier inte någon vilande sjukpenninggrundande inkomst, SGI. Stipendierna räknas inte som pensionsgrundande inkomst och lärosätena kan inte heller teckna försäkringar för stipendiater. Dessutom berättigar inte stipendier till den automatiska övergång till doktorandanställning som sker för doktorander med utbildningsbidrag när två år återstår av forskarutbildningen.

Den enda regel som finns rörande stipendier är att statliga anslag inte får användas till dessa. Det finns dock en rad stipendiefonder och externa medel som används till stipendier. Enligt Högskoleverkets årsrapport (2011:8 R) finansieras 9 procent av doktoranderna med stipendier. Stipendier är en förlegad finansieringsform dels på grund av den osunda konkurrens som skapas och den ekonomiska otrygghet det leder till, dels på grund av bristen på regler

Fel! Okänt namn på

som gör det lätt att missbruka stipendierna. Det bör därför inte vara tillåtet att finansiera doktorander med stipendier.

Regeringen bör återkomma med ett förslag om förändring av högskoleförordningen som innebär att samtliga som antas till forskarutbildning också anställs som doktorander. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 24 september 2013

Rossana Dinamarca (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Höj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)